

склали підвалини галицького П'ємонту. Багато з цих пісень стали важливою складовою релігійних обрядів і виконуються в церкві та поза нею до сьогодні, а кращі твори стають джерелом для творчості професійних композиторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дж. Допись з села (О потребі релігійно-церковних пісней для народа) // Душпастир. – Львів, 1889. – С. 83–89.
2. Книжочка Місійна. – Бережани, 1892. – Ч. 8.
3. Книжочка Місійна. – Бережани, 1892. – Ч. 10.
4. Книжочка Місійна. – Бережани, 1892. – Ч. 11.
5. Книжочка Місійна. – Бережани, 1892. – Ч. 12.
6. Книжочка Місійна. – Бережани, 1893. – Ч. 3.
7. Книжочка Місійна. – Бережани, 1893. – Ч. 12.
8. Колеса Ф. Шкільний співаник у двох частях. З педагогічної спадщини композитора / Філарет Колесса [загальна редакція, післямова та примітки С. С. Процика]. – Київ : Музична Україна, 1991. – 224 с.
9. Кудрик Б. Огляд історії української церковної музики / Борис Кудрик [вступна стаття, коментарі Ю. П. Ясіновського]. – Львів, 1995. – 128 с.
10. Місіонар. – Жовква, 1911. – Квітень.
11. Назарко І., ЧСВВ. Сильветки перших Василян / Іриной Назарко // Записки ЧСВВ. – Рим, 1982. – Т. XI. – Вип.1–4. – С. 451–523.
12. Нова зоря. – Івано-Франківськ, 1939. – Ч. 36–37.
13. Пона Я. Творчість о. В. Матюка як приклад взаємодії релігійного і світського начал в музиці : дипломна робота / Ярина Пона. – Львів, 1997. – 75 с.

УДК 784.4:39 (477)

О. В. МАРТИНЕНКО

НАУКОВІ ВЗАЄМИНИ ФІЛАРЕТА КОЛЕССИ І ФЕДОРА СТЕШКА В КОНТЕКСТІ ЇХНЬОГО ЕПІСТОЛЯРІЮ

На основі раніше невідомого листування Ф. Колесси та Ф. Стешка проаналізовано їхні наукові контакти: характер, основні тематичні спрямування, результативність. Показано високий рівень взаємної підтримки двох учених. Залучення епістолярних матеріалів К. Квітки та М. Гайворонського дозволило глибше відтворити панораму взаємин українських діячів, установити мотиваційні чинники їхніх наукових зацікавлень. Водночас, такий «перехресний» ракурс надав висвітленню цих взаємин ширшого, загальноукраїнського контексту.

Ключові слова: взаємини Ф. Колесси та Ф. Стешка, українське музикознавство та етномузикознавство, епістолярні джерела.

О. В. МАРТЫНЕНКО

НАУЧНЫЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ФИЛАРЕТА КОЛЕССЫ И ФЁДОРА СТЕШКО В КОНТЕКСТЕ ИХ ЭПИСТОЛЯРИЯ

На основе раннее неизвестной переписки Ф. Колессы и Ф. Стешко проанализированы их научные контакты: характер, главные тематические направления, результативность. Показан высокий уровень взаимной поддержки двух учёных. Привлечение эпистолярных материалов К. Квитки и М. Гайворонского дало возможность глубже воссоздать панораму взаимоотношений двух украинских деятелей, выяснить мотивационные факторы их научных

интересов. В то же время такой «перекрёстный» ракурс позволил высветлить эти взаимоотношения в более широком, общеукраинском контексте.

Ключевые слова: *взаимоотношения Ф. Колессы и Ф. Стешко, украинское музыковедение и этномузыковедение, эпистолярные источники.*

O. V. MARTYNENKO

SCIENTIFIC RELATIONS OF F.KOLESSA AND F.STESHKO IN THE CONTEXT OF THEIR EPISTOLARY

The F. Kolessa and F. Steshko scientific contacts were analyzed in this article, based on previously unknown correspondence between them: nature, the main thematic focuses, effectiveness. Here is also shown the high level of mutual support of two scientists. Involving of epistolary materials by K. Kvitka and M. Hayvoronsky allowed reproducing the relations panorama between two Ukrainian figures more deeply, highlighting motivational factors of their scientific interests. However, such a «cross»-perspective provided a broader, Ukrainian nationwide context in highlighting this relationship.

Key words: *relationships of F. Kolessa and F. Steshko, Ukrainian Musicology and ethnic Musicology, epistolary sources.*

Філарет Колесса та Федір Стешко належать до покоління міжвоєнного періоду, у якому митці, науковці різних регіонів України, поділених кордонами, а також потужні еміграційні сили творили єдине ментальне поле української культури. Яскраві здобутки української культури 20–30-х років минулого століття сьогодні досить відомі. Значно менш відомими залишаються процеси її творення, важливу роль у яких відіграли особисті контакти українських діячів. Висвітлення цих взаємин неможливе без залучення особливого роду джерел – їхнього листування.

Епістолярні контакти митців постійно привертають увагу дослідників. Поява кожної нової публікації в цьому плані, окрім цінної фактичної інформації, додає нові штрихи до розуміння тієї чи іншої особистості завдяки психологічній наповненості, яка проявляється в текстах листів. Вагомість психологічного ракурсу пов'язана ще з однією особливістю епістолярію – наявністю адресата, що передбачає рефлексію автора на конкретну особу. У результаті «маємо мимовільне зіткнення двох «я», мовби систему складних дзеркал, ледве вловимих взаємовідображень, вгадуваних здебільшого лише в підтексті» [9, с. 31].

В опублікованому епістолярії Ф. Колесси крізь канву фактичного матеріалу, пов'язаного насамперед з підготовкою до публікації наукових досліджень та обміном виданнями, просвічуються оті взаємовідображення кожного разу по-іншому: в еволюції від ділових контактів до теплих приятельських взаємин – з Михайлом Грушевським [5] та Іваном Панькевичем [2], доброзичливі, з ноткою батьківського тепла – з Катериною Грушевською [7], зворушливо-емоційні – з Михайлом Гайворонським [6], у вияві (за словами А. Іваницького) рідкісної за делікатністю і взаємною прихильністю дружби, сердечної приязні двох шляхетних натур – з Климентом Квіткою [3].

Водночас інформативна насиченість листів відкриває чимало раніше невідомого або ж дозволяє по-новому прокоментувати вже відомі факти з біографії не лише вченого, а й його адресатів. Зокрема, таким важливим фактологічним джерелом є виявлене нещодавно листування Ф. Колесси та Ф. Стешка, що дало можливість обрати метою нашої статті висвітлення рівня взаємного впливу та допомоги цих українських діячів, інтенсивність та результативність їхніх контактів.

Взаємини відомого вченого з Федором Стешком¹ – одним з найяскравіших представників міжвоєнної музичної еміграції – до цього часу залишались поза увагою дослідників. Опубліковані в українських та зарубіжних виданнях праці музикознавця, присвячені насамперед дослідженню давнього періоду української музичної культури, сьогодні поступово входять до наукового обігу. Частина його наукового доробку, як і епістолярна спадщина, залишилась в рукописах і потребує подальших пошуків. Листи Ф.Стешка до Ф.Колесси зберігаються у приватному архіві вченого у Львові [10], листи Ф. Колесси до Ф. Стешка містяться у рукописних фондах Слов'янської бібліотеки у Празі [11]. Їхнє листування, яке охоплює майже 20 років (1925–1944), ніби розтягнене в часі. За нашими приблизними підрахунками, сумарна кількість написаних дослідниками листів складає всього понад два десятки, з них збережено – 16 (10 – Ф. Колесси і 6 – Ф. Стешка). Ці листи, попри їх малочисельність, дозволяють відтворити історію їхніх взаємин, які, відразу зауважимо, не були паритетними. Для Ф. Колесси Ф. Стешко був одним з багатьох кореспондентів, з яким він підтримував контакти, пов'язані насамперед з обміном науковою літературою. Натомість для Ф. Стешка Ф. Колеса виявився тією особою, до якої він (чи не єдиної) звертався за допомогою і підтримкою аж до самої смерті. Серед причин саме такого роду взаємин – їх різний науковий статус на час становлення їхніх контактів (у 1925 р.): Ф. Колеса вже був іменитим науковцем, тоді як Ф. Стешко розпочинав свою діяльність у новій для себе музикознавчій ділянці.

Є ще один нюанс, який не проглядається в текстах листів двох науковців, але важливий для розуміння взаємин цих осіб: сюжетна лінія Ф. Колеса – Ф. Стешко ніби «підсвічена» контактами з Климентом Квіткою і Михайлом Гайворонським, з якими вони обоє були знайомі. Листування Ф. Колесси з К. Квіткою і М. Гайворонським добре відоме в наукових колах, натомість їхні листи до Ф. Стешка знаходяться в рукописах, а листи Ф. Стешка до М. Гайворонського частково використано в монографії В. Витвицького [1]. Такий «перехресний» ракурс висвітлення епістолярних джерел надає, так би мовити, «стереоскопічності зображення» (М. Коцюбинська) постатям Ф. Колесси та Ф. Стешка, збагачує і поглиблює їхні психологічні характеристики.

Доволі різноманітну тематику листування Ф. Колесси та Ф. Стешка можна окреслити за трьома основними тематичними спрямуваннями: музично-етнографічне, музикознавче, приватне. Причому музично-етнографічній тематиці здебільшого присвячена хронологічно перша група листів (1925–1929 рр.), різноманітні питання українського музикознавства порушувались у найбільш об'ємному листуванні 1930-х років, а в листах воєнних років превалює тематика приватного характеру. Також важливо зазначити, що хоча домінантною постаттю у взаєминах був Ф.Колеса, тон в листуванні задавав Ф. Стешко. Тому ми вважали найбільш доцільним досліджувати їхню кореспонденцію саме з точки зору реакції Ф. Колесси на позицію Ф. Стешка в тому чи іншому питанні.

Присутність Ф. Колесси найбільше зафіксована в листах 1920-х років, присвячених близькій йому музично-етнографічній тематиці. Поштовхом до листування послужила підготовка до видання «Музично-Етнографічного Збірника», ініційована Ф. Стешком². За його задумом, у збірці мали бути вміщені передруки українською мовою публікацій вітчизняних та

¹ Стешко Федір (1877–1944) – музикознавець, бібліограф, педагог. До еміграції здобув різнобічну освіту: духовну (Київська духовна семінарія), військову (Київське військово училище), юридичну (Петербурзька юридична академія). З 1923 р. – у Празі. Основні посади: викладач, а згодом декан музично-педагогічного відділу Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова (далі – УВП), лектор музики Українського Вільного Університету (далі – УВУ), керівник музичного відділу Слов'янського інституту. Доктор філософії, надзвичайний член Слов'янського інституту у Празі, член НТШ та СУПРОМу у Львові. Серед найвідоміших праць – «Джерела до історії початкової доби церковного співу на Україні», «Чеські музиканти в українській церковній музиці», «Березовський і Моцарт», а також серія публікацій з історії української музики XVII–XVIII століть, вміщених у львівському часописі «Українська музика».

² Дослідник розпочав тоді свою роботу на посаді продекана (а через рік – декана) музично-педагогічного відділу Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова у Празі. Підготовка до видання збірки була серед перших планових заходів відділу.

зарубіжних дослідників, пов'язаних з українською музичною етнографією. Реалізація такого задуму вимагала наявності цілого ряду видань, яких не було в розпорядженні Ф. Стешка. Відповідно він звертається за допомогою до Ф. Колесси як одного з провідних фахівців у цій галузі.

Судячи з доступних нам джерел, Ф. Стешко мав намір формувати збірник за тематично-хронологічним принципом. Сама ідея перевидання праць, здебільшого недоступних тоді для українських дослідників, була, безперечно, конструктивною¹. Однак принцип підбору матеріалу без врахування наукової вартості того чи іншого дослідження викликав у Ф. Колесси певні застереження. До того ж він вважав важливішим видання в перекладах найновіших праць відомих західноєвропейських дослідників, «щоб тісніше ув'язати наші студії з поля музичної етнографії з досягненнями європейської науки та втягнути якнайобширніший матеріал в круг порівняного вивчення» [11]².

Якою мірою врахував Ф. Стешко думку свого старшого колеги, достеменно невідомо. Принаймні, в остаточному варіанті структура збірника, підготовка до видання якого тривала майже два роки³, виглядала таким чином: I. Статті музично-етнографічного змісту; II. Матеріали до української музичної етнографії (передрук давніх збірок українських народних пісень). Невідомо також, чому збірка так і не вийшла друком⁴, хоча дослідник залишився і надалі переконаним в необхідності появи такого видання⁵.

Попри такий розвиток подій робота над підготовкою до видання «Музично-Етнографічного Збірника» виявилась для Ф. Стешка доволі результативною. Це насамперед становлення контактів з науковцями різних країн, які здебільшого продовжувалися і в наступні роки. Неопубліковані матеріали збірки поповнили домашню колекцію дослідника, до якої згодом часто звертались його учні під час написання наукових робіт. І, нарешті, Ф. Стешко чітко визначився у своїх наукових пріоритетах. Адже причиною музично-етнографічного спрямування наукових зацікавлень Ф. Стешка були пошуки теми дисертації, яку дослідник мав намір пов'язати з українською музичною етнографією⁶. Листування з Ф. Колесою та К. Квіткою, ознайомлення з рівнем їх обізнаності в ділянці музичної етнографії переконало дослідника в безперспективності власних наукових пошуків у цьому напрямі. Зорієнтувавшись у проблематиці музикознавчих досліджень в Радянській Україні та Галичині, Ф. Стешко починає ґрунтовно займатися питаннями давньої української музики, насамперед церковної, а відтак – проблемами наукового опрацювання джерел.

Тимчасово припинене листування між двома науковцями відновилося лише через п'ять років, вже на, так би мовити, новому витку їхньої діяльності. Для обох переломним виявився 1929 рік. Для Ф. Колесси це – обрання дійсним членом ВУАН, вихід на пенсію (тобто звільнення від роботи в гімназії, яка гальмувала його наукову діяльність), а також публікація капітальної праці «Народні пісні з Галицької Лемківщини», над якою вчений працював багато років. Для Ф. Стешка – поява друком наукової розвідки «Джерела до історії початкової доби церковного співу на Україні», що певною мірою задекларувала характер його подальшого

¹ Зокрема, на необхідність такого передруку вказував К. Квітка у розвідці «Потреби в справі дослідження народної музики на Україні» [4].

² Лист Ф. Колесси до Ф. Стешка від 9.08.1925.

³ У листі до Ф. Колесси від 10.09.1926 р. Ф. Стешко повідомляє, що збірка майже підготована до публікації: «Чекаю ще двох старих статтів (Рубця та Ляроша) з Петрограду й, як одержу, зараз же приступаю до друку» [10].

⁴ Серед ймовірних причин – різке скорочення урядового фінансування еміграції, яке розпочалося в кінці 1926 р.

⁵ Про це, зокрема, свідчить завершальний абзац його статті «Ян Прач – один із перших збирачів та гармонізаторів народних мелодій», написаної значно пізніше: «При цій нагоді слід указати на те, що не тільки збірка Прача вимагає перевидання (говоримо, звичайно, про українську її частину), але й більшість старших наших збірок, та навіть і деяких новіших. Це можна було би зробити у формі збірного видання, що містило б усі наші збірники мелодій народних пісень у хронологічному порядку. Без того початки нашої музичної етнографії ще довго залишатимуться у повній темряві...» [13, с. 387].

⁶ Ф. Стешко завершував тоді навчання на філософському факультеті Карлового університету.

наукового шляху – здійснення джерелознавчих досліджень, на базі яких повинна бути створена історія української музики. Згодом науковці неодноразово зустрічались у Празі¹ та Львові² і відновлене листування, знову ж таки з ініціативи Ф.Штешка, було ніби продовженням їхніх зустрічей.

Цього разу тематика листів не пов'язана з музичною етнографією, чим, зокрема, пояснюється така помітна диспропорція в їх обсягах: розлогі, докладні, схожі на звіти листи Ф. Штешка і стислі листи-відповіді Ф. Колесси. Питання, які порушувалися у листуванні тих років, глибоко хвилювали Ф. Штешка і лише опосередковано стосувалися наукових зацікавлень Ф. Колесси. Серед них – церковно-музична тематика, праця у галузі біо- та бібліографії, співробітництво з часописом «Українська музика».

Найбільший інтерес викликали у Ф. Колесси такі давні пам'ятки, як «Мусикійська Граматика» М. Дилецького, Почаївський «Богогласник» та «Благовіщенський кондакар», підготовкою до видання яких займався Ф. Штешко. Особливо діяльною була підтримка Ф. Колесси у справі опрацювання трактату М. Дилецького. Саме за його сприяння рукопис, який зберігався тоді у фондах Національного музею у Львові, було передано дослідникові до Праги на тимчасове користування. На початку 1938 р. Ф. Штешко повідомляв, що робота над кондакарем наближається до завершення, однак підготовлені матеріали з цілого ряду причин так і не були опубліковані. Нереалізованими залишилися і наміри дослідника опублікувати «Мусикійську Граматику» М. Дилецького та Почаївський «Богогласник». Проте слід віддати належне зусиллям Ф. Штешка, який першим почав науково опрацьовувати ці джерела, зацікавив ними громадськість, і не лише українську, саме як цінними пам'ятками української культури. Працюючи в архівах Львова та Премишля, Ф. Штешко досліджував матеріали, на які не звертали уваги львівські музиканти. Ф. Колесса також спеціально не займався питаннями церковної музики, однак його як етнографа цікавили давні музичні збірки з точки зору запису мелодій.

Крім джерелознавчого опрацювання давніх пам'яток музичної культури, Ф. Штешко також активно працював над словником українських музичних діячів та над покажчиками з української музикознавчої та нотної бібліографії, яким він надавав особливої ваги. Дослідник працював тоді керівником музичного відділу Слов'янського Інституту у Празі, і створення таких покажчиків з історії слов'янської музики входило до його посадових обов'язків. Ф. Штешко розгорнув широку кампанію зі збору інформації, розіславши за численними адресами офіційні запити, а також зразки анкет, розрахованих на подання основних біографічних відомостей та спрямування творчості того чи іншого музичного діяча³. Зазначимо, що Ф. Колесса найбільш сумлінно поставився до прохання Ф. Штешка. «Ваш анкетний лист [...], – писав Ф. Штешко, – є приклад сумлінного виконання просьби, якому рівного немає між кількома сотнями надісланих вже Архіву Слов'янської Музики анкетних листів зі всього слов'янського світу» [13]⁴. Згодом зібрані матеріали були використані під час співпраці науковця з такими виданнями, як «Українська Загальна Енциклопедія», «Pazdirkuv Hudebni Slovník Naucny» та «Ottuv Slovník Naucny».

Єдине з порушуваних Ф. Штешком питань, яке залишилось без коментарів Ф. Колесси, стосувалося оцінки XVIII ст. в історії української музики. «XVIII століттю я тепер присвячую спеціальну увагу, – писав він. – Мені цікаво перевірити, на якій підставі можна (і чи взагалі можна?) цей вік називати «золотим віком» української музики. Ми про це «золото» мало ще що

¹ Під час I Конгресу слов'янських філологів (1929).

² Під час наукового відрядження Ф. Штешка до Галичини (1931) з метою написання дисертації «Чеські музиканти в українській церковній музиці».

³ Зокрема, в одному зі звітів засідань Ради СУПРОМу вказується: «Дир. Барвінський комунікує, що п.Штешко звернувся до його в справі надсилання інформацій про українських музик, які він помістивби в видаванім в Празі «Pazdirkovem slovníku». Рада ухвалила зайнятися тою справою і дати до преси оголошення про надсилання українськими музиками членами і нечленами СУПРОМу усіх даних про себе і свої твори. Рада СУПРОМу відтак займеться відповідним зредагуванням матеріялів і відішле їх п. Штешкови» [14, с. 82].

⁴ Лист Ф. Штешка до Ф. Колесси від 5.07.1937 р.

знаємо: десь воно тинялось по чужих людях та їх збагачувало, а для нас від нього користи було вже небагато. Не добачати цього, це значить не розбиратися в історичному процесі розвитку нашої музики й заплутувати його» [10]¹. Судячи з опосередкованих джерел, Ф. Колесса був солідарний з львівськими музикантами, які не сприйняли таку позицію Ф. Стешка.

Загалом для листів Ф. Стешка 1930-х років характерне поступове посилення емоційності вислову, внаслідок чого найбільш об'ємний лист з цієї групи нагадує вже не звіт, а швидше сповідь людини, яка прагне поділитись наболілим. Складається враження, що Ф. Стешко мало з ким міг бути таким відвертим у професійній сфері. Так, К. Квітка відразу попередив: «З свого боку я радий служити Вам, коли трапиться стаття Вам у пригоді, тільки мушу попередити, що в усіх інших справах, окрім музично-етнографічних, отже навіть у справах музичної історії пізніших часів, не кажучи вже про сучасну музичну творчість і концертну практику, я дуже мало поінформований» [11]². До того ж, в кінці 1920-х років їхнє листування припинилося. Тоді ж перестав писати М. Грінченко. Вимушено перервалися контакти з Радянською Україною і Ф. Колесси.

Натомість з середини 1930-х років відновилось (вже листовно) спілкування двох науковців з Михайлом Гайворонським. Примітно, що в тематиці їхнього листування найбільш представлені музична фольклористика та українська церковна музика, лише з перевагою першої у Ф. Колесси та другої – у Ф. Стешка [1, с. 42]. У свою чергу їхні наукові пріоритети отримали своєрідне відображення в зацікавленості музичною культурою Закарпаття, що поєднувало всіх трьох дослідників. У текстах листів Ф. Колесси і Ф. Стешка ця тема простежується досить фрагментарно і стосується окремих публікацій, присвячених Закарпаттю. Для М. Гайворонського зацікавлення цим краєм пов'язане насамперед з композиторською творчістю.

Значимо, що таке спрямування діяльності М. Гайворонського немалою мірою спричинене впливом Ф. Стешка. Про це пише В. Витвицький, посилаючись на лист Ф. Стешка до М. Гайворонського від 8.02.1938 р.: «Стешко захоплювався народними піснями Закарпаття і мав задум організувати там акцію збирання і запису пісень, а згодом їх мистецької обробки нашими композиторами. «[...] я хотів би, щоб праця для Підкарпаття зайняла у Вашій творчості постійне місце, стала ділом замилювання до цього предмету, річчю поважною у Вашій чинності» [1, с. 42].

М. Гайворонський, захоплений діяльною енергією музикознавця, відгукнувся на пропозицію Ф. Стешка, зауваживши однак у відповідь: «В історії нашої нації я вже маю гарне місце. Приходилося мені бути піонером в стрілецькій пісенній творчості. І цього досить, хоч і на цьому тільки початок моєї музичної творчості» [11]³. Композитор також чітко визначився з пріоритетами: «В музиці Закарпаття перше місце належить Ф. Колесси» [11].⁴

Добре відоме ставлення М. Гайворонського до Ф. Колесси як до свого вчителя в композиторській творчості. Крім того, композитор, навпаки, проявляв зацікавлення до фольклору різних регіонів України, в чому він, зокрема, звертався за допомогою до Ф. Колесси. Загалом у ставленні М. Гайворонського до Ф. Колесси відчувається якась особлива благоговійність перед його особою. Зворушений учений писав, зокрема, у відповідь: «[...] я давно вже ні від нікого не чув таких сердечних слів, як від Вас тепер; і тим цінніші вони для мене» [1, с. 313]. Також і Ф. Стешко в особі М. Гайворонського «знайшов співрозмовника, до якого міг надіслати своє, як писав, «дружнє слово» – про те, що є на серці» [1, с. 42–43]. Композитор відповідав йому такою ж сердечністю: «Пишу Вам, сповідаюся немов перед Вами» [11]⁵.

Теплий тон вислову притаманний і листуванню Ф. Стешка та Ф. Колесси, хоча останній змушений неодноразово виправдовуватись за своє довге мовчання. Однак учений продовжував надавати Ф. Стешку посильну підтримку, свідченням чого є останні два листи Ф. Стешка до

¹ Лист Ф. Стешка до Ф. Колесси від 5.07.1937 р.

² Лист К. Квітки до Ф. Стешка від 3.01. 1925 р.

³ Лист М. Гайворонського до Ф. Стешка від 23.02.1938 р.

⁴ Лист М. Гайворонського до Ф. Стешка від 23.02.1938 р.

⁵ Лист М. Гайворонського до Ф. Стешка від 10.11.1937 р.

Ф. Колесси, пов'язані зі справою присвоєння йому звання доцента-суплента¹ Українського Вільного Університету в Празі. Це звання, яке надавало дослідникові право офіційного керівництва кафедрою музикознавства, він отримав саме завдяки підтримці Ф. Колесси.

Яким чином можна охарактеризувати взаємини науковців? На початку нашої статті йшлося про ефект взаємовідображення двох «я», притаманний епістолярному жанрові. Листування ж Ф. Стешка та Ф. Колесси дає багату інформацію насамперед про особу Ф. Стешка, оскільки так чи інакше майже виключно пов'язане з його діяльністю. Лише на початку їхніх стосунків відчувалося обопільне зацікавлення в обміні інформацією. Далі ж – листи Ф. Стешка все більш набували характеру розлогих монологів, а листи-відповіді Ф. Колесси ставали все коротшими. На одну з причин такого роду взаємин вже вказувалось вище: основна сфера наукових зацікавлень Ф. Стешка лише опосередковано стосувалася діяльності Ф. Колесси. Додамо також, що докладні листи-звіти Ф. Стешка були обумовлені не лише прагненням поділитись, порадитись з авторитетним вченим своїми задумами, але й ще з одним проханням дослідника до Ф. Колесси – інформувати львівську громадськість про його наукову працю. До речі, на прохання Ф. Стешка вчений написав окрему статтю з оцінкою його наукових розвідок [8].

Ще одна причина, яку ми можемо припустити лише гіпотетично, полягала у відмінності їхнього ставлення до наукової роботи і, відповідно, в результативності зусиль. Вражаюча дисциплінованість і працездатність Ф. Стешка, яку відзначали його сучасники, безперечно, принесла свої плоди: за двадцять років роботи в музикознавчій галузі дослідник яскраво заявив про себе як талановитий джерелознавець. Та все ж значна частина розпочатих ним проектів залишилась незавершеною, і не лише через об'єктивні обставини (нестача коштів, політичні реалії та ін.). Прагнучи до свого ідеалу – зібрання якомога повного джерельного матеріалу з історії української музики (що було у тих умовах особливо проблематичним), дослідник перетворив допоміжний для науковців засіб на мету, мимоволі віддаляючи задумане ним наукове опрацювання давніх музичних пам'яток.

Зрештою, після багатолітніх зусиль Ф. Стешко зміг констатувати: «У мене знайдете все, що було про українську музику написано, коли не в оригіналі, то переписане. [...] Використати весь зібраний матеріал мені не прийдеться, але те, що я зібрав, перейде в музей і колись на цьому ґрунті працюватимуть інші музикологи» [14]. Можна було б вважати, що дослідник успішно реалізував себе саме у цьому амплуа, якби не та обставина, що зібрані ним матеріали збереглись лише частково, та й ті виявились недоступними для українських музикознавців.

Зрозуміло, що не всі нюанси листування двох науковців можливо, та чи й доцільно, висвітлити в статті. Принаймні, ми намагались зосередити свою увагу на тих питаннях, які так чи інакше стосуються особи Ф. Колесси. Однак, безперечно, використаний нами епістолярій вміщує насамперед багату інформацію про Ф. Стешка: його характер, наукові пошуки, помилки і досягнення. З іншого боку, близька насамперед Ф. Колесі музично-етнографічна тематика, хоча й неоднаковою мірою (іноді опосередковано, через К. Квітку чи М. Гайворонського), постійно проявляється впродовж їхнього багатолітнього листування. По суті, кожен з них у міжвоєнний період найактивніше займався музичною етнографією у своєму середовищі: Ф. Колесса у Львові, Ф. Стешко у Празі, К. Квітка у Києві (до репресій 1930-х років), а М. Гайворонський – у Нью-Йорку. І хоча емігранти, на відміну від Ф. Колесси та К. Квітки, проявили себе у цьому плані лише в контексті своїх основних наукових та творчих пріоритетів (Ф. Стешко – давня українська музика, М. Гайворонський – обробки народних пісень), незаперечним є їхній взаємний вплив та підтримка: в обміні ідеями, у пошуку потрібної наукової літератури та архівних джерел, у публікації наукових розвідок чи музичних творів (як у М. Гайворонського та Ф. Колесси), а також в ознайомленні громадськості зі здобутками своїх колег. І поєднували їх не лише спільні наукові зацікавлення, а й тепло дружніх взаємин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Витвицький В. Михайло Гайворонський. Життя і творчість / Василь Витвицький. – Львів, 2001. – 175 с.

¹ Від лат. *suppletivus* – доповнювальний.

2. Гошовський В. Листування Івана Панькевича з Філаретом Колесою / Володимир Гошовський // Науковий збірник музею української культури у Свиднику. – Пряшів, 1969. – №4, кн.1. – С. 107–147.
3. Залеська Р. Листування Климента Квітки і Філарета Колесси / Роксоляна Залеська, Анатолій Іваницький // Записки НТШ. – Т.223. – Львів, 1992. – С. 309–416.
4. Квітка К. Потреби в справі дослідження народної музики на Україні / Климент Квітка // Музика. – Київ, 1925. – Ч.2–3.
5. Колесса К. Взаємне листування Філарета Колесси та Михайла Грушевського / Ксеня Колесса // Записки НТШ. – Т. 230. – Львів, 1995. – С. 396–450.
6. Колесса К. Листування Михайла Гайворонського і Філарета Колесси / Ксеня Колесса // Записки НТШ. – Т. 232. – Львів, 1996. – С. 294–326.
7. Колесса К. Листування Філарета Колесси і Катерини Грушевської / Ксеня Колесса // Записки НТШ. – Т.242. – Львів, 2001. – С. 521–541.
8. Колесса Ф. З царини українського музикознавства / Філарет Колесса // Діло, 1936. – 2.08. – С. 3–4.
9. Коцюбинська М. Листи і люди. Роздуми про епістолярну творчість / Михайлина Коцюбинська. – Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. – 584 с.
10. Приватний архів Філарета Колесси у Львові. Листи Ф. Стешка до Ф. Колесси.
11. Слов'янська бібліотека у Празі (Slovanska Knihovna v Praze), рукописні фонди. Кореспонденція Федора Стешка.
12. Союз Українських Професійних Музик у Львові. Матеріали і документи. – Львів, 1997. – 143 с.
13. Стешко Ф. Ян Прач – один із перших збирачів та гармонізаторів народних мелодій / Федір Стешко // Праці Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова. – Прага, 1932. – Т.ІІ. – С. 368–387.
14. Цегельський Є. В лябораторії українського музикольога / Євген Цегельський // Новий Час, 1938. – 1.08. – С. 3–4.

УДК 78.441; 78.442; 78.25

О. М. ЛУЧАНКО

ПОСТАТЬ Д. ДРАГОНЕТТИ В ІСТОРІЇ КОНТРАБАСОВОГО МИСТЕЦТВА: ВИКОНАВСТВО ТА ТВОРЧІСТЬ

У статті розглядається творча постать представника класицизму у контрабасовому мистецтві Д. Драгонетті (1763–1846). Митець заснував «вертикальну» техніку гри на контрабасі, що на довгі роки стала взірцем для наступних поколінь, остаточно встановив квартовий стрій контрабаса, метод фіксації смичка, названий пізніше «у стилі Драгонетті», проклав шлях інтенсивного розвитку інструмента, був автором контрабасових концертів.

Ключові слова: контрабас, класицизм, виконавство, стиль, концерт.

О. М. ЛУЧАНКО

ЛИЧНОСТЬ Д. ДРАГОНЕТТИ В ИСТОРИИ КОНТРАБАСОВОГО ИСКУССТВА: ИСПОЛНИТЕЛЬСТВО И ТВОРЧЕСТВО

В статье рассматривается творческая личность представителя классицизма в контрабасовом искусстве Д. Драгонетти (1763–1846). Он учредил «вертикальную» технику игры на контрабасе, которая на долгие годы стала образцом для следующих поколений, окончательно установил квартовый строй контрабаса, метод фиксации смычка, названный